امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
مجیت امور علمی

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات وقانون
برنامه ماستری فقه و قانون

شروط عقد نکاح از دیدگاه فقه و قانون

(رساله ماستری)

محصله: حسنیه "قاضی"
استاد رهنما: دکتور نجیب الله "صالح"

سال: ۱۴۰۱هـ ش – ۱۴۴۴هـ ق

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امـــور علـمی

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات وقانون

برنامه ماستری فقه و قانون

شروط عقد نکاح از دیدگاه فقه و قانون

(رساله ماستری)

محصله: حسنیه "قاضی"

استاد رهنما: دکتور نجیب الله "صالح"

سال: ۱۴۰۱هـ. ش – ۱۴۴۴هـ. ق

بسم الله الرحمن الرحيم

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیپارتمنت فقه و قانون

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترمه حسینه بنت عبدالجمیل ID: نمبر SH-MSF-99-656 محصل دورهشتم فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: شروط عقد نکاح از دیدگاه فقه و قانون به روز هشتم تاریخ ۱۴۰۱/۹/۳ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۸۵ (نمره به عدد) هشتاد و پنج (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم :

ت	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور مومن حلیمی	عضو هیات	
۲	استاد وزیر محمد سعیدی	عضو هیات	
۳	دکتور نجیب الله صالح	استاد رهنما ورئیس جلسه	

آمر بورد ماستری _____ معاون علمی _____

خلاصه بحث

در نظام حقوقی اسلام جهت عقد ازدواج یا پیوند نکاح یک سلسله شرایط وجود دارد که از آن نمی‌توان سرکشی نمود. از اینرو ما در کشوری زندگی می‌کنیم که یک کشور اسلامی است واحکام اسلامی باید درهمه امورات تطبیق شود لهذا شروط عقد ازدواج نیزیکی از موضوعاتی است که از آن نمی‌توان چشم پوشی کرد. از اینکه تشکیل خانواده وابسته به عقد ازدواج است و ازدواج دارای شروط وآثاری است که، هرگاه عقد ازدواج به صورت صحیح منعقد گردد موجب ایجاد یک سلسله حقوق مالی و غیر مالی معین می‌گردد که بعضی آن متوجه زوج و بعضی دیگر آن متوجه زوجه می‌گردد بدین لحاظ هریکی از زوجین خود را ملزم به رعایت آن‌ها می‌دانند با وصف استوار و واثق بودن عقد ازدواج؛چون عقد منجز، عقد معلق، عقد مشروط که هرکدام به طور جداگانه مورد بحث قرار گرفته است همچنان حقوق اسلام و با پیروی و اقتباس ازآن قانون مدنی به مرد و زن حق داده که عقد ازدواج را درموارد معین از طریق طلاق، خلع تفریق قضایی که شامل تفریق به سبب ضرر، سوء آمیزش، عیب، عدم انفاق، غیبت، حبس شوهر، لعان، ایلاء، ظهار، ارتداد یکی از زوجین با رعایت احکام خاص و شرایط خاص منحل نمایند. حقوق اسلام و با پیروی و اقتباس از آن قانون مدنی برای ورود به چنین عقدی یک سلسله شکلیات و شرایط خاصی که از سرچشمه وحی الهی تراوش یافته، وضع نموده است. لهذا ورود به چنین عقدی که در قرآن پیوند استوار نامیده شده مرسوم است که مرد توسط وابستگان از شریک زندگی آینده خود خواستگاری می‌کند وزن می‌تواند یک سلسله شرایط برای مرد مقرر نماید که از نظر شریعت و اسلام موافق بوده و مطابق قواعد عمومی قراردادها باشد.

کلیدواژه‌ها: شروط، عقد، ازدواج، نکاح، فقه و قانون مدنی.

فـهـرست عنـا ويـن

عنـو ان

صفـحه

مقدمه ----------Error! Bookmark not defined.

اهمیت تحقیق----------Error! Bookmark not defined.

اسباب اختیار موضوع ----------Error! Bookmark not defined.

اهداف تحقیق ----------Error! Bookmark not defined.

پیشینه تحقیق ----------Error! Bookmark not defined.

روش تحقیق ----------Error! Bookmark not defined.

مشکلات تحقیق----------Error! Bookmark not defined.

خطه البحث ----------Error! Bookmark not defined.

فصل اول
مفاهیم کلی

مبحث اول: شروط و عقد ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: مفهوم شروط ----------Error! Bookmark not defined.

الف: شرط، از حیث تعلقش به سبب یا مسبّب، ------Error! Bookmark not defined.

ب: شرط به اعتبار منبع شرط گیرنده، ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: مفهوم عقد ----------Error! Bookmark not defined.

الف: عقد در لغت ----------Error! Bookmark not defined.

ب: عقد در اصطلاح فقها ----------Error! Bookmark not defined.

ج: عقد در اصطلاح حقوق دانان ----------Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: مفهوم نکاح ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: تعاریف نکاح ----------Error! Bookmark not defined.

الف: تعریف لغوی نکاح ----------Error! Bookmark not defined.

ب: تعریف اصطلاحی نکاح ----------Error! Bookmark not defined.

ج: تعریف قانونی نکاح----------Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: مطلب دوم:مشروعیت و ارکان نکاح در فقه و قانون Error! Bookmark not defined.

الف: از دیدگاه قرآن ----------Error! Bookmark not defined.

ب: از دیدگاه سنت ----------Error! Bookmark not defined.

ج: از دیدگاه اجماع----------Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: ارکان ازدواج----------Error! Bookmark not defined.

الف: صیغه ----------Error! Bookmark not defined.

ب: موجودیت زوج و زوجه----------Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: حکم نکاح ----------Error! Bookmark not defined.

الف: نکاح واجب ----------Error! Bookmark not defined.

ب: نکاح سنت ----------Error! Bookmark not defined.

ج: نکاح مستحب ----------Error! Bookmark not defined.

د: نکاح مباح ----------Error! Bookmark not defined.

مبحث سوم: اهداف و اهمیت نکاح ----------Error! Bookmark not defined.

الف: اهداف نکاح اسلامی ----------Error! Bookmark not defined.

ب: اهمیت عقد ازدواج----------Error! Bookmark not defined.

مبحث چهارم: حکمت های نکاح از دیدگاه فقه وقانون Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: إجابت أمر الله و رسولش (صلی الله علیه وسلم) Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: بقای نسل بشری ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: مصونیت جامعه از انحرافات اخلاقی---Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: ایجاد دوستی، تعاون ومحبت----------Error! Bookmark not defined.

فصل دوم

شروط عقد نکاح

مبحث اول: شروط انعقاد ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: شروط مربوط متعاقدین ----------Error! Bookmark not defined.

الف: اهلیت زوجین----------Error! Bookmark not defined.

ب: رضایت عاقدین----------Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: شروط مربوط به معقود علیه ----------Error! Bookmark not defined.

الف: أنوثت منکوحه ----------Error! Bookmark not defined.

ب: زن مورد نکاح از جمله محرمات ابدی و مؤقتی نباشد Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: شروط مربوط به صیغه----------Error! Bookmark not defined.

الف: وحدت مجلس ----------Error! Bookmark not defined.

ب: قبول باید موافق ایجاب باشد(در محل عقد ومقدار مهر) Error! Bookmark not defined.

ج: ایجاب کننده تا صدور قبول از جانب قبول کننده بر ایجاب خود باقی بماند Error! Bookmark not defined.

د: ایجاب و قبول باید منجز(فی الحال) باشند---------Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: شروط صحت ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: محل حلال باشد ----------Error! Bookmark not defined.

الف: محرمات ابدی ----------Error! Bookmark not defined.

ب: محرمات مؤقت ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: صیغه ایجاب و قبول باید مویده باشد نه موقت Error! Bookmark not defined.

مبحث سوم: شروط نفاذ ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: اهلیت کامل زوجین----------Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: سلطه و صلاحیت ولی یا وکیل برای عقدError! Bookmark not defined.

مبحث چهارم: شروط لزوم ازدواج ----------Error! Bookmark not defined.

مبحث پنجم: شرایط عقد ازدواج از منظر قانون مدنی Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: شروط انعقاد ----------Error! Bookmark not defined.

الف: شرایط مربوط به عاقدین ----------Error! Bookmark not defined.

ب: شرایط مربوط به ایجاب و قبول ----------Error! Bookmark not defined.

ج: شرایط مربوط به محل عقد ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: شروط صحت عقد ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: شروط نفاذ عقد----------Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: شروط لزوم عقد ----------Error! Bookmark not defined.

مبحث ششم: مقارنه بین فقه اسلامی وقانون پیرآمون شروط عقد نکاح Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: نکات اتفاقی فقه وقانون ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: نکات اختلافی در فقه و قانون ----------Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: نکات مسکوت عنه در فقه وقانون -----Error! Bookmark not defined.

نتیجه گیری ----------۱

پیشنهادات ----------Error! Bookmark not defined.

فهرست آیات قرآن کریم ----------Error! Bookmark not defined.

فهرست احادیث ----------Error! Bookmark not defined.

فهرست اعلام ----------Error! Bookmark not defined.

منابع و مأخذ ----------۳

Summary----------Error! Bookmark not defined.

نـتـیـجه گـیـری

۱. در جهان بینی اسلامی برای تمامی نیازها و غرایز انسانی راهکاری در نظر گرفته شده است .در این باره می توان گفت مسأله ازدواج بهترین راهکار برای یکی از این غرایز انسانی است که از دیدگاه اسلامی اهمیت بسیاری دارد. بهترین زمان برای ازدواج از دیدگاه اسلام دوره جوانی است زیرا برای شروع به هر کاری دوره ای مناسب است و مناسب ترین دوره برای ازدواج دوره جوانی است.

۲. انسانها موجودات اجتماعی و دارای اراده و عقل هستند که بدون تردید این همه ویژگی های خاص را الله متعال جل جلاله برای انسانها اعطا کرده است و انسان بخاطر اینکه باید زندگی موفقانه داشته باشد نیازمند یک سلسله قواعد و اصولی می‌باشد که خود را در زندگی طبق آن قواعد و چارچوب آماده سازد. بنابراین، زوجه نیازمند دانستن حقوق و خود اند تا طبق آن اساس خانوادهٔ سالم زیر چتر محبت و صمیمیت زندگی مسالمت آمیزی داشته باشند.

۳. نکاح به عنوان یک قرارداد وپیمان اجتماعی است که میان دو فرد و یاهم دوخانواده عقد می‌شود و مبنای تشکیل جامعه، اجتماع وخانواده را پایه گذاری می‌کند، اگراین میثاق برمبنای عشق و محبت و شناخت دو طرفه و تفاهم جانبین صورت بگیرد؛ زندگی را ما بناخواهیم نهاد که در آن انسانهای مهربان دلسوز با عطوفت زیست خواهد کرد و باید هم ازدواج در یک فرایند منظم و با در نظرداشت تفاهم و توافق دو طرف صورت بگیرد نه با اجبار و اکراه چرا که ازدواج به عنوان یک پدیده بسیار مقدس و ارزشمند جایگاه والای در

آموزه های دینی ما دارد، اگر این ازدواج باتمایلات و علایق دو طرفه صورت بگیرد، زندگی را بارخواهد آورد که در آن همدیگر پذیری و همدیگر خواهی الگوی رفتاری را تشکیل خواهد داد. اما برعکس اگر این پیمان و قرارداد که باید باعشق و محبت و توافق دوطرفه نه بل باالزام اجبار و اکراه پایه گزاری کنیم باعث خشونت، طلاق، تجاوز و فرار از منزل و بلاخره از هم پاشیدن نظام خانواده میگردد.

۴. ازدواج یا نکاح ایجاد پیوند زناشویی به وسیله عقد نکاح است. قرآن ازدواج وقرار گرفتن مردان در کنار همسرانشان را مایه آرامش دانسته و به مسلمانان توصیه کرده که مردان و زنان بی‌همسر را همسر دهند، تدین، خوش‌اخلاقی و خانواده خوب از ملاک‌های سفارش‌شده در روایات برای انتخاب همسر است. از دیدگاه فقها نکاح به‌خودی‌خود مستحب مؤکد است، اما برای کسی که بدون ازدواج به گناه می‌افتد، واجب است. مسأله زوجیت در قرآن کریم، حتی برای اشیا نیز مطرح شده است، خداوند در این باره می فرمایند :﴿**وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ**﴾ [الذاریات: ۴۹] «و از هر چیز جفت آفریدیم».

منابع و مأخذ

١. قرآن كريم.

٢. إبراهيم مصطفى، أحمد الزيات، حامد عبدالقادر، محمد النجار، **المعجم الوسيط**، ناشر:دارالدعوة، (ب ت).

٣. ابن اثير، عزالدين أبي الحسن علي بن محمد جزري، **أسد الغاية في معرفة الصحابة**، محقق:عادل احمد رفاعي، ناشر:دارإحياءالتراث العربي، طبع :اول(١٩٩٦م).

٤. إبن تيمية، تقي الدين أبوالعباس أحمد بن عبدالسلام بن عبدالله بن أبي القاسم بن محمد الحراني الحنبلي الدمشقي(متوفى:٧٢٨ ه)، **الفتاوى الكبرى لابن تيمية**،ناشر:دارالكتب العلمية،طبع:الاولى(١٤٠٨ ه/١٩٨٧م).

٥. ابن حبان،محمد بن أحمد(متوفى:٣٥٤ ه)،**الإحسان في تقريب صحيح ابن حبان**،ناشر:بيروت،مؤسسه الرساله، (١٤٠٨ ه /١٩٨٨م).

٦. إبن كثير،أبوالفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي الدمشقي(٧٠٠-٧٧٤ ه)،**تفسير القرآن العظيم**، محقق:سامى بن محمد سلامة،ناشر:دارطيبة،طبع:دوم(١٤٢٠ ه/١٩٩٩م).

٧. ابن قدامة، ابو محمد موفق الدين عبدالله بن أحمد محمد(متوفى:٦٢٠ ه)،**المغني**، ناشر:مكتبة القاهرة، (١٣٨٨ ه /١٩٦٨م).

٨. إبن ماجه،محمد بن يزيد أبو عبدالله القزوبني،**سنن إبن ماجه**،محقق:محمد فؤاد عبدالباقي، ناشر:بيروت،دارالفكر.

٩. إبـن المنذر،محمـد بـن إبـراهيم،**الاجمـاع**،محقق:فـؤاد عبـدالمنعم أحمد،ناشر:دارالمسلم(١٤٢٥ ه/٢٠٠٤م).

١٠. ابن نجيم،زين الدين الحنفي(٩٢٦-٩٧٠ ه)،**البحـر الرائـق شـرح كنـز الدقائق**، ناشر:بيروت، دارالمعرفة، (ب ت).

١١. أبـوبكر علاألـدين السـمرقندى ، محمـد بـن أحمـد بـن أبـى أحمـد، (٥٤٠ه)، **تحفـــة الفقهـــا**، بيـــروت ـ لبنـــان، دارالكتـــب العلميـــة، طبع:دوم(١٤١٤ ه/١٩٩٣م).

١٢. أبوجيب،سـعدي،**القاموس الفقهـي لغـة و اصـطلاحا**،ناشر:دمشـق-سورية،دارالفكر،طبع:الثانية(١٤٠٨ ه/١٩٨٨م).

١٣. أبو داود،سليمان بن أشعث بن إسحاق بن بشير بن شداد بن عمـرو الأزدى السجســـــــتاني(المتوفى: ٢٧٥ ه ق)**ســـــــنن أبـــــــي داود**،ناشر:بيروت،المكتبة العصرية،صيدا،(ب ت).

١٤. أبـــــو ذهره،محمـــــد، **الا احـــــوال الشخصـــــية**،ناشـــــر:دار الفكرالعربى،(١٩٤٨/١٣٦٨).

١٥. أبي داود، سليمان بن الأشعث السجستاني(متوفى:٢٧٥ ه)،**سنن أبي داود**،محقق:محمد عبـدالعزيز الخالـدي، ناشـر:بيروت-لبنان:دارالكتـب العلمية،طبع:چهارم(٢٠١٠م).

١٦. انصـــارى ،مســـعود،طاهرى،محمد علـــى،**دانشـــنامه حقـــوق خصوصى**،ناشر:تهران،انتشارات جنگل، جاودانه، طبع:سوم(١٣٨٨).

١٧. البخارى ،الامام محمد ابن اسماعيل **صحيح البخـارى**:ناشـر: بيـروت-لبنان :دار الكتب العلمية ، طبع:ششم (١٤٣٠/٥٢٠٠٩م).

١٨. بـدوي، يوسـف علـي ،،**السـعادة الزوجيـة ومقوماتهـا فـي ظـل الاسلام**،مترجم:يونس يزدان پرست، ناشر: كابل-افغانستان، كتابخانـه قلم،طبع:اول(خرداد (جوزا) ١٣٩٦ هـ.ش - رمضان ١٤٣٨ هـ.ق)

١٩. الترمـذي،الإمام أبـي عيسـى محمـد بـن عيسـى إبـن سـورة الترمذي(المتوفى:٢٩٧ ه)،**سنن الترمـذى** ناشـر:بيروت-لبنان،دارالكتـب العلمية،(ب ت).

٢٠. التويجري،محمـد إبـن إبـراهيم بـن عبـدالله،**موسـوعة الفقـه الاسلامي**،ناشر:بيت الأفكار الدولية، طبع، الأولى(١٤٣٠ ه/٢٠٠٩م).

٢١. الجرجاني، على بن محمـد بـن علـى الـزين الشـريف(متوفى:٨١٦ ه)،**التعريفات**، ناشر:بيروت-لبنان: دارالكتب العلميـة، طبـع:اول(١٤٠٣ ه /١٩٨٣م).

٢٢. الجزيرى،عبدالرحمن بن محمد عوض(متوفى:١٣٦٠ ه)،**الفقه علـى المـذاهب الأربعـة**،ناشـر:بيروت-لبنـان: دارالكتـب العلميـة، طبع:الثانية(١٤٢٤ ه /٢٠٠٣م).

٢٣. الحربي،عايـد بـن عبـدالله،**النشـوز بـين الـزوجين**،ناشـر:المدينة المنورة،الجامعة الاسلامية،(١٤٢٥م).

٢٤. **حقوق الـزوجين**،عبـدالهادى عبـدالخالق مدنى،دارالاسـتقامه،١٤٢٦ه /٢٠٠٥م،

٢٥. الذهبى، شمس الدين أبوعبـدالله محمـد بـن أحمـد بـن عثمـان بـن قايمـاز(متوفى:٧٤٨ ه)، **سـيرأعلام النـبلأ**، محقق:مجموعـة مـن المحققين بإشراف الشيخ شعيب الأرناؤوط، ناشر:مؤسسـة الرسـالة، طبع:الثالثة، (١٤٠٥ ه/١٩٨٥م).

۲۶. الزرقا،أحمد بن الشيخ محمد(۱۲۸۵ ه-۱۳۵۷ ه)،**مشرح القواعد الفقهية**،محقق:مصطفى أحمد الزرقا، ناشر:دمشق-سوريه،دارالقلم،طبع:الثانية(۱۴۰۹ ه۱۹۸۹م).

۲۷. راجي سمنگاني، قضاوت پوه يادگار، **تشريح و توضيح قانون مدنی**، ناشر:كابل،انتشارات سعيد،(زمستان ۱۳۹۷ ه ش).

۲۸. الزحيلي، وهبة، **الفقه الاسلامي وادلته**، ناشر:سوريه – دمشق:دارلفكر، طبع:چهارم، (ب ت).

۲۹. الزحيلي،وهبة،**فقه خانواده در جهان معاصر**،مترجم:عبدالعزيز سليمي،ناشر:خيبر كتاب پلورنحي.

۳۰. الزرقاء،احمد مصطفى،**المدخل الفقهي العام**،ناشر:دمشق،دارالفكر،طبع:التاسعة(۱۹۷۶ ه/۱۹۶۸م).

۳۱. زيدان،عبدالكريم،**الوجيز في اصول الفقه**،مترجم:فريد احمد هلال،ناشر:مسلم خپروندويه تولنه،طبع:چهارم(۱۳۹۶ ه).

۳۲. سابق،سيد(متوفى:۱۴۲۰ ه)، **فقه السنة**،ناشر:بيروت-لبنان:الكتاب العربي،طبع:الثالثة(۱۳۹۷ ه /۱۹۷۷م).

۳۳. ساعي،محمد نعيم محمد هاني،**موسوعة مسائل الجمهور في الفقه الإسلامي**، ناشر:مصر، دارالسلام، طبع:الثانية(۱۴۲۸ ه/۲۰۰۷م).

۳۴. السرخسي،محمد بن أحمد بن أبي سهل شمس الأئمة(متوفى:۴۸۳ ه)،**المبسوط**، ناشر:بيروت، دارالمعرفة، (۱۴۱۴ ه /۱۹۹۳م).

۳۵. الشافعي،أبوعبدالله محمد بن إدريس(۱۵۰ه-۲۰۵ ه)،**الأم**،ناشر:بيروت،دارالمعرفة،(۱۳۹۳).

٣٦. الشوكاني،محمد بن علي بن محمد بن عبدالله(متوفى:١٢٥٠ ه)،**نيل الأوطار**،محقق:عصام الدين الطبابطي، ناشر:مصر،دارالحديث،طبع:الأولى(١٤١٣ ه/١٩٩٣م).

٣٧. صالح بن عبدالله بن حميد، **البيت السعيد وخلاف الزوجين**، مترجم:إسحاق بن عبدالله دبيرى العوفى، ناشر:عربستان سعودى:رياض،(١٤٢٦-١٣٨٤ ه).

٣٨. عبدالله، نظام الدين، **حقوق و وجايب**(٢) عقود معين، ناشر:كابل، انتشارات سعيد، (بهار١٣٩٥ ه ش).

٣٩. عدالتخواه،عبدالقادر،**حقوق فاميل**، ناشر:كابل افغانستان:بنگاه انتشارات ومطبعه ميوند،طبع:اول(١٣٨٧ ه ش).

٤٠. العلامة عبدالله بن محمود بن مودود الموصلي الحنفي(المتوفى:٦٨٣)، **الاختيار لتعليل المختار**، بشاور-پاكستان، المكتبة الحقانية، (ب ت).

٤١. علماء وفقهاى عهد خلافت عثمانيه،**مجله الأحكام العدلية**،محقق:نجيب هواويني،ناشر:نورمحمد،كارخانه تجارت كتب،آرام باغ،كراتشي،(ب ت).

٤٢. عميد، حس ، **فرهنگ فارسى عميد**، امير كبير – تهران، طبع:٢٨(١٣٧٣ ه).

٤٣. القرطبي،أبو الوليد محمد بن أحمد بن محمد بن أحمد بن رشد الشهيريان رشد الحفيد،**بداية المجتهد ونهاية المقتصد**،ناشر:القاهرة،دارالحديث(١٤٢٥ ه/٢٠٠٤م).

۴۴. القرطبی،أبی بکر بن فرح الأنصاری الخزرجی شمس الدین(المتوفی: ۶۷۱ ه)،محقق:أحمد البردونی و إبراهیم أطفیش،ناشر:القاهرة،دارالکتب المصریة،طبع:الثانیة(۱۳۸۴ ه/۱۹۶۴م).

۴۵. قرضاوي، یوسف، **حلال وحرام در اسلام**، مترجم: أبوبکر حسن زاده، ناشر: نشراحسان، طبع: دهم(۱۳۹۴ ه ش).

۴۶. قرضاوی ،یوسف،**دیدگاه های فقهی معاصر**،مترجم:داکتر احمد نعمتی،ناشر:نشر احسان،طبع:چهارم(۱۳۸۹).

۴۷. کاتوزیان،ناصر،**حقوق مدني(خانواده)**،ناشر:تهران،شرکت سهامي انتشار،طبع:ششم(۱۳۸۲ ه ش).

۴۸. الکاساني،علاالدین أبوبکرمسعود بن آحمد الحنفي(متوفی:۵۸۷ ه)،**بدائع الصنائع في ترتیب الشرائع**، ناشر: دارالکتب العلمیة،(۱۴۰۶ ه /۱۹۸۶م).

۴۹. کریمی،محمد نعیم **حقوق انسان از دیدگاه قرآن**،ناشر:کابل افغانستان:انتشارات سعیدطبع:سوم(بهار ۱۳۸۹ ه خ).

۵۰. محمد بن حبان بن أحمد أبو حاتم التمیمي البستي، **صحیح ابن حبان**، محقق : شعیب الأرنؤوط، بیروت - مؤسسة الرسالة،طع:دوم، (۱۴۱۴ – ۱۹۹۳).

۵۱. محمد مصطفى الزحیلي، **الوجیز في أصول الفقه الإسلامي**، دمشق - سوریا ، دار الخیر للطباعة والنشر والتوزیع، طبع:دوم(۱۴۲۷ هـ - ۲۰۰۶ م).

۵۲. مخلص ،عبدالرؤف، **تفسیر انوار القران**، ناشر مطبعه دولتی هرات تابستان،(۱۴۲۵ق).

۵۳. المرغياني،علي بن أبي بكر بـم عبـدالجليل الفرغـاني(المتوفى:۵۹۳ ه)،**الهداية في شرح بداية المبتدي**، محقق:طلال يوسف، ناشر:بيروت-لبنان:دارإحياء التراث العربي،(ب،تا).

۵۴. ناصر، کاتوزیـان، **ارث(قوانین ومقررات)**، ناشـر:کتابخانه ملـی ایـران :نشر میزان، طبع:دوم، (۱۳۰۶-میزان ۱۳۸۴).

۵۵. نایل،عبدالقادر،**حقوق فامیـل در فقـه وقـانون**،ناشر:کابل،انتشـارات تمدن شرق،طبع:دوم(۱۳۹۶ ه).

۵۶. ندوي، راشـد حسـين،**فقـه میسـر**،مترجمان:عبـدالرؤف نخلص،سـيد جمال الدين هروي،ناشر:شيخ الاسلام احمد جام، طبـع:اول(۱۳۹۲ ه).

۵۷. النيشابوری، الامام الحافظ مسلم ابن حجاج (متوفى:۲۶۱ ه)،**صـحيح المسلم**، ناشر:بيروت-لبنان: دارالمعرفة، (۱۴۲۸ ه /۲۰۰۷م).

۵۸. نيشـــاپوري،محمد إبـــن إبـــراهيم إبـــن منـــذر،أبوبكر(۲۴۲ ه-۳۱۹ ه)،**الإقناع**،ناشر:بيروت-لبنان:دارالكتب العلمية.

۵۹. وزارت عدلیه، **عـدالت ماهنامـه ی تخصصـی**، حقـوقی وفرهنگـی، سال هفدهم، (قوس ۱۳۹۴).

۶۰. وزارت عدلیـه، **ماهنامـه ی تخصصـی حقـوقی وفرهنگـی**، شـماره مسلسل:۱۶۰، سال هجدهم(جوزا ۱۳۹۵).

۶۱. وزارت الأوقـــاف والشـــؤن الاســـلامية-الكويـــت،**الموســـوعة الفقهية**،(۱۴۲۹ ه /۲۰۰۸م).

۶۲. وزارت عدليـــه،**قـــانون اساســـى**،منتشـــره:جريده رسمي،شـــماره ۸۱۸،سال:۱۳۸۲.

۶۳. وزارت عدليه،**كُـد جـزا**،منتشـره رسمى،شـماره ۱۲۶۰،سـال:۱۳۹۶ ه ش).

۶۴. اليوســـف،عبدالرحمن بـــن عبـــدالخالق،**الـــزواج فـــي ظـــل الاسلام**،ناشر:الكويت،الدارالسلفية،طبع:الثالثة(۱۴۰۸ ه/۱۹۸۸م).

۶۵. وزارت عدليـــه،**قـــانون مـــدنى افغانســـتان** نافـــذه ۱۳۵۵،جريـــده رسمي۳۵۳،مؤرخ :۱۳۵۵/۱۰/۱۵ ه ش.